

Олеся Звезда,
аспірантка,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ США ЩОДО ВИЗНАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АБХАЗІЇ ТА ПІВДЕННОЇ ОСЕТІЇ

Анотація. В статті розглядається офіційна позиція Сполучених Штатів Америки щодо визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії у 2008 році Російською Федерацією. Проаналізовані основні документи Державного департаменту, Адміністрації Президента та Конгресу США, опубліковані на офіційних сторінках. Розглядаються заяви та інтерв'ю президента, державного секретаря та інших офіційних осіб держави. Автор дійшов до висновку, що Абхазія та Південна Осетія є грузинськими регіонами, США не визнає їх незалежності та закликає Російську Федерацію скасувати своє визнання цих «де-факто держав». США не визнають легітимними результати жодних парламентських та президентських виборів на даних територіях і законною владою тут вважають лише грузинську. Союзницькі договори, що були підписані Російською Федерацією з лідерами Абхазії та Південної Осетії у 2014 та 2015 роках відповідно, також не мають жодної юридичної сили та є лише провокативним кроком з боку РФ на шляху до утвердження своєї сфери впливу у регіоні. Починаючи з 2011 року все більш активно в офіційних заявах керівництва американською держави й у резолюціях Конгресу починають лунати звинувачення Російської Федерації в окупації Абхазії та Південної Осетії та заклики вивести російські війська з даних територій. Слід відмітити, що таке посилення позиції США неодноразово викликало досить негативну реакцію керівництва РФ та не могло не впливати на двосторонні відносини держав. Починаючи з 2014 року у окремих прес-

релізах і виступах офіційних представників США ситуацію на Сході України починають порівнювати із ситуацією в Абхазії та Південній Осетії.

Ключові слова: *Сполучені Штати Америки, Російська Федерація, Абхазія, Південна Осетія, міжнародне визнання.*

Руйнація біполярної системи міжнародних відносин і розпад Радянського Союзу надали значний імпульс для трансформації пострадянського простору. Одним з феноменів нової системи регіональної безпеки стало виникнення самопроголошених державних утворень, які заявили про себе як суверенні держави, але до цього часу, вже понад 20 років, так і не отримали міжнародне визнання. Придністровська Молдавська Республіка, Нагірно-Карабаська Республіка, Республіка Південна Осетія та Республіка Абхазія, володіючи основними формальними ознаками держави, продовжують свою боротьбу за політичне визнання та входження до світової спільноти. Останньою подією, яка безумовно підвищила актуальність даної проблематики для вітчизняних дослідників, стало проголошення Донецької Народної Республіки та Луганської Народної Республіки на Сході України у 2014 році. Необхідність зберегти територіальну цілісність нашої держави зумовлює активізацію досліджень у цій сфері.

Новий етап розвитку де-факто держав розпочався ще у серпні 2008 року. Намагання Грузії повернути сепаратистські регіони під свою юрисдикцію та втручання Російської Федерації під приводом «примусу до миру» не просто докорінно змінили геополітичну ситуацію на пострадянському просторі, але й дозволило Абхазії та Південній Осетії перейти із категорії «невизнаних держав» до категорії «частково визнаних». Визнання «незалежності» цих державних утворень Росією та Нікарагуа у 2008 році, Венесуелою та Науру у 2009, державами Вануату та Тувалу у 2011 році викликало значний резонанс у світі та було рішуче засуджено міжнародною спільнотою. Свою негативну позицію висловили Великобританія, Німеччина, Франція й інші провідні

європейські держави (у тому числі й Україна), а також такі міжнародні організації як НАТО, ЄС та ОБСЄ.

Особливої уваги у даному контексті заслуговує офіційна реакція Сполучених Штатів Америки, як провідної держави світу і активного позарегіонального актора на пострадянському просторі. Тому метою даного дослідження буде визначення основних положень позиції США, етапів її еволюції та реакції держави на ключові події у регіоні.

Враховуючи недостатність висвітлення даного питання у вітчизняній історіографії та заради об'єктивності дослідження, головними інформаційними ресурсами стали документи опубліковані на офіційних сайтах органів державної влади США. Серед них можна виділити:

1. Резолюції Палати представників та Сенату, аналіз даних резолюцій окремими сенаторами, щорічні звіти Конгресу [8, 16; 18].
2. Офіційні заяви, виступи та інтерв'ю президентів США та віцепрезидентів [14; 15].
3. Прес-релізи Державного департаменту, виступи його представників: державних секретарів і прес-секретарів [9; 13].

Також корисними стали новини, що надають можливість прослідкувати певну реакцію МЗС Російської Федерації на останні заяви США [1, с. 4-6].

Отже, 26 серпня 2008 року Російська Федерація офіційно визнала у своїй заяві незалежність Абхазії та Південної Осетії, а вже наступного дня Президент США Дж. Буш засудив це рішення та назвав його безвідповідальним. Він також заявив, що ці території є регіонами Грузії та повинні залишатися в її кордонах [1]. А державний секретар Кондоліза Райс заявила, що будь-яка спроба Росії поставити питання про незалежність Південної Осетії та Абхазії на порядок денний Ради Безпеки ООН зустріне рішучу протидію США [16, с. 26].

У той самий час майбутній американський Президент Б. Обама, перебуваючи на посаді сенатора, у своїй письмовій заяві закликав інші держави не підтримувати даний крок Російської Федерації та не визнавати

незалежність сепаратистських територій [6]. А вже після обрання Президентом Обама підтвердив свою позицію спочатку на саміті ЄС-США у Празі в квітні 2009 року, а потім у червні того ж року в Москві під час робочого візиту. Президент заявив, що визнання суверенітету Абхазії та Південної Осетії порушують територіальну цілісність Грузії та може призвести до анархії у міжнародних відносинах [5].

Позицію Б. Обама ще раз озвучив Віце-президент США Дж. Байден під час виступу в грузинському парламенті у Тбілісі 23 липня 2009 року: «Ми не будемо визнавати Абхазію та Південну Осетію як незалежні держави. І ми закликаємо світ не визнавати їх як незалежні держави. І ми закликаємо Росію виконувати свої міжнародні зобов'язання чітко визначені в угоді про припинення вогню» [14].

А 28 липня 2009 року Сполучені Штати призначили нового посла до Грузії. Ним став Дж. Р. Басс, який під час свого виступу перед Сенатом США зазначив, що його пріоритетним завданням буде працювати для мирного відновлення територіальної цілісності Грузії [8]. Ще дві важливі заяви у 2009 році були зроблені Державним департаментом і стосувалися проведення виборів у Південній Осетії у червні та в Абхазії у грудні. Текст заяв був майже ідентичним, головною ідеєю було невизнання результатів цих виборів легітимними [10; 11].

2010 рік не ознаменувався будь-якими гучними заявами керівництва США щодо даної проблеми. Обережні висловлювання у щорічних звітах Конгресу щодо «непорушності грузинських кордонів» та стримана заява Адміністрації президента з приводу другої річниці конфлікту свідчать про певну стабілізацію ситуації та відсутність кардинальних змін у позиції США. Можна виділити ще виступ Держсекретаря США Хілларі Клінтон у Тбілісі 5 липня 2010 року, під час якого вона заявила: «Ми продовжуємо закликати Росію дотримуватися зобов'язань про припинення вогню у серпні 2008 року, включаючи відведення російських військ з Південної Осетії й Абхазії на їх доконфліктні позиції» [18]. Виходячи з того, що військова операція є не лише

неефективним, але й неприйнятним засобом «реінтеграції» республіки, діюча адміністрація США рекомендувала Грузії дотримуватися «стратегічного терпіння» (strategic patience) «як найкращого шляху для повернення територій... чим сильніше і ефективніше будуть ставати демократія та економіка Грузії, тим помітніший буде контраст між Абхазією, Південною Осетією та іншою частиною Грузії» [18].

До речі дана стратегія була оприлюднена ще у 2009 році заступником держсекретаря з питань Європи та Євразії Філіпом Гордоном. Реалізація цієї стратегії передбачала роботу за трьома основним напрямками. По-перше, для повернення Абхазії й Осетії Грузії необхідно стати позитивною і привабливою економіко-політичною моделлю. По-друге, пропонувалося інтенсифікувати контакти між представниками громадянського суспільства як важливої платформи для «добровільного примирення. Третьою ініціативою мав стати розвиток бізнес-партнерств, перш за все середнього та малого бізнесу. Таким чином, дані інструменти «м'якої сили» повинні, на думку американських стратегів, послабити ізоляцію двох республік і сприяти зміцненню заходів довіри між сторонами [7, с. 115].

2011 рік став роком досить важливої заяви, яка мала широкий резонанс. По-перше, 29 червня 2011 року американський Сенат одноголосно схвалив резолюцію, внесену сенаторами США Джин Шахін і Ліндсі Грем, що підтверджувала підтримку Сполученими Штатами суверенітету, незалежності та територіальної цілісності Грузії та закликала Росію вивести її окупаційні війська з Абхазії та Південної Осетії [17]. Сенатори також закликали Росію дати можливість повернутися до Південної Осетії й Абхазії всім переміщеним особам і міжнародним місіям. «Резолюція також підтримує мирний, конструктивний діалог грузинського уряду з владою, які утримують контроль у Південній Осетії й Абхазії», – вказується у документі [17].

Таким чином США вперше наголосили на ролі Російської Федерації у ситуації навколо даних держав де-факто та на присутності російських військ

на цих територіях, як окупаційних. До речі, МЗС Росії досить різко відреагувало на подібні резолюції Конгресу: «Вона містить весь набір кліше і штампів про нібито «порушення територіальної цілісності та суверенітету Грузії», які протягом останніх трьох років звучать з Вашингтона. Зрозуміло, не обійдена і тема так званої «окупації». Нам неодноразово вже доводилося давати роз'яснення щодо абсурдності застосування цього терміна у даному контексті», – наводить офіційний сайт зовнішньополітичного відомства слова офіційного представника МЗС О. Лукашевича [4].

Але, незважаючи на подібну реакцію Російської Федерації, вже на початку наступного 2012 року Палата представників Конгресу підтвердила, що Сполучені Штати визнають Абхазію та Південну Осетію як регіони Грузії, що є незаконно окуповані Російською Федерацією [18]. Після проведення виборів в Абхазії 24 березня та у Південній Осетії 25 березня 2012 року Вікторія Нуланд, офіційний уповноважений Державного департаменту США у справах Європи та Євразії, заявили, що Сполучені Штати не визнають результатів цих виборів: «Ми підтверджуємо нашу підтримку суверенітету і територіальної цілісності Грузії у рамках її міжнародно визнаних кордонів» [9]. У США також відбулися вибори у кінці 2012 році, на яких знов переміг Б. Обама, тому офіційна позиція Білого Дому щодо статусу сепаратистських регіонів залишилася незмінною, про що заявив Віце-президент США Дж. Байден на безпековій конференції у Мюнхені у лютому 2013 року: «Сполучені Штати не визнають Абхазію та Південну Осетію незалежними держави. Ми не визнаємо жодну націю, як таку, що має власну сферу впливу. Стійким залишається позиція Америки, що суверенні держави мають право приймати свої власні рішення й обирати свої власні союзи» [15]. Недвозначним у цій заяві є натяк на Російську Федерацію, як на ту саму націю, що намагається поширити свою сферу впливу на грузинську територію.

Наступним кроком Російської Федерації, який викликав досить негативну реакцію керівництва Сполучених Штатів Америки, стало

підписання союзницьких угод із сепаратистськими регіонами. 24 листопада 2014 року Президент Росії Володимир Путін і голова Абхазії Рауль Хаджимба підписали у Сочі Договір про союзництво та стратегічне партнерство строком на 10 років, згідно з яким створюється загальний оборонний простір і спільні війська, з перспективою повної військово-політичної інтеграції двох держав. Було заявлено, що на здійснення інвестиційної програми сприяння соціально-економічному розвитку Абхазії на 2015 – 2017 роки Росія буде виділяти по 4 млрд руб. щорічно [2].

А 18 березня 2015 року Південна Осетія підписала з Російською Федерацією договір про союзництво й інтеграцію. Договір з терміном дії 25 років, підписаний російським Президентом Володимиром Путіним і лідером Південної Осетії Леонідом Тібілова, передбачає інтеграцію сил безпеки, військових сил і митних структур сторін, а також спростить отримання російського громадянства для жителів регіону [3]. Представники США заявили, що вони не визнають ці договори, які вважають «кроком, спрямованим проти зусиль зміцнити безпеку і стабільність у регіоні» [12].

Офіційний представник Державного департаменту Дж. Псакі у 2015 році також зазначила, що США не визнають законність будь-якого так званого «договору» між де-факто лідерами сепаратистських регіонів Грузії та Російською Федерацією: «Ці угоди не є дійсними міжнародними угодами. Росія повинна... скасувати визнання грузинських регіонів Південної Осетії та Абхазії як незалежних держав» [13].

Отже проаналізувавши значну кількість зовнішньополітичних документів Сполучених Штатів Америки та виступи офіційних осіб держави, можна виокремити основні пункти позиції США щодо даної проблеми:

- Абхазія та Південна Осетія є грузинськими регіонами, США не визнає їх незалежності та закликає Російську Федерацію скасувати своє визнання цих «де-факто держав»;

- США не визнають легітимними результати жодних парламентських та президентських виборів на даних територіях і законною владою тут вважають лише грузинську;

- союзницькі договори, що були підписані Російською Федерацією з лідерами Абхазії та Південної Осетії у 2014 та 2015 роках відповідно, також не мають жодної юридичної сили та є лише провокативним кроком з боку РФ на шляху до утвердження своєї сфери впливу у регіоні;

- починаючи з 2011 року все більш активно в офіційних заявах керівництва американською держави й у резолюціях Конгресу починають лунати звинувачення Російської Федерації в окупації Абхазії та Південної Осетії та заклики вивести російські війська з даних територій. Слід відмітити, що таке посилення позиції США неодноразово викликало досить негативну реакцію керівництва РФ та не могло не впливати на двосторонні відносини держав.

Зважаючи на постійний розвиток сучасного світового суспільства, нестабільну ситуацію в Україні та загальну кризу системи міжнародної безпеки, проблема де-факто держав набуває все більшої актуальності та потребує зважених підходів до вирішення. Жодна держава світу не може не брати до уваги безпрецедентне визнання Російською Федерацією сепаратистських регіонів незалежними державами. У даному контексті досить показовою є позиція Сполучених Штатів Америки щодо Абхазії та Південної Осетії, що залишається незмінною з 2008 року. Відстоювання територіальної цілісності Грузії є для американського керівництва першочерговим пріоритетом, на чому неодноразово наголошувалося під час офіційних інтерв'ю, у заявах державних службовців і резолюціях Конгресу. Законодавча та виконавча гілки влади США мають абсолютно ідентичну позицію щодо визнання незалежності сепаратистських регіонів Грузії. Тобто офіційні документи Державного департаменту, Адміністрації президента та обох палат Конгресу дають повне уявлення про загальну реакцію американської держави. На останок слід відмітити, що починаючи з 2014

року у окремих прес-релізах і виступах офіційних представників США ситуацію на Сході України починають порівнювати із ситуацією в Абхазії та Південної Осетії. Це дає нам підстави прогнозувати подібну ж стійкість позиції щодо невизнаних ДНР та ЛНР і сподіватися на підтримку з боку Сполучених Штатів Америки територіальної цілісності України.

Список використаних джерел та літератури

1. Буш: США осуждают решение президента России [Електронний ресурс] // Интернет-газета «Вести». – Режим доступу: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=204170&cid=1> (Дата доступу: 27.02.2016).
2. Договор между Российской Федерацией и Республикой Абхазия о союзничестве и стратегическом партнерстве от 24 ноября 2014 года [Електронний ресурс] / Администрация Президента России. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/supplement/4783> (Дата доступу: 7.02.2016).
3. Договор между Российской Федерацией и Республикой Южная Осетия о союзничестве и интеграции от 18 марта 2015 года [Електронний ресурс] / Администрация Президента России. – Режим доступу: <http://kremlin.ru/supplement/4819> (Дата доступу: 7.02.2016).
4. МИД России назвал резолюцию США по Абхазии «безграмотным пиаром» [Електронний ресурс] // Инфокс-Интерактив. – Режим доступу: http://www.infox.ru/authority/foreign/2011/08/01/MID_Rossii_nazval_ry_print.html (Дата доступу: 27.02.2016).
5. Обама: изменение границ Грузии приведет к анархии [Електронний ресурс] // GeorgiaTimes.info – Новости: Грузия сегодня. – Режим доступу: <http://www.georgiatimes.info/news/15901.html> (Дата доступу: 27.02.2016).
6. Обама призвал всех не признавать независимость Южной Осетии и Абхазии [Електронний ресурс] // Интернет-газета «Вести». – Режим доступу: <http://www.vesti.ru/doc.html?cid=5&id=204215> (Дата доступу: 27.02.2016).
7. Сучков М. А. Американская концепция «стратегического терпения» как модель реинтеграции Абхазии и Южной Осетии в Грузию / М. А. Сучков

// Вестник ВолГУ. Серия 4, История. Регионоведение. Международные отношения. – 2011. – №2. – С. 114-119.

8. Bass J.R. Ambassador-Designate to Georgia Before the Senate Foreign Relations Committee [Электронный ресурс] / United States Senate (офіційна сторінка). – July 28, 2009 – Режим доступу: <http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/BassTestimony090728p.pdf> (Дата доступу: 27.02.2016).

9. Daily Press Briefing of Victoria Nuland [Электронный ресурс] / U.S. State Department (офіційна сторінка). – March 26, 2012. – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2012/03/186827.htm> (Дата доступу: 27.02.2016).

10. Georgia: Parliamentary Elections in South Ossetia [Электронный ресурс] / U.S. State Department (офіційна сторінка). – June 1, 2009. – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/06a/124200.htm> (Дата доступу: 27.02.2016).

11. Georgia: Elections in the Abkhazia region of Georgia [Электронный ресурс] / U.S. State Department (офіційна сторінка). – December 14, 2009. – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/dec/133532.htm> (Дата доступу: 27.02.2016).

12. On the Signing of a "Treaty" between Georgia's Abkhazia Region and the Russian Federation [Электронный ресурс] / U.S. State Department (офіційна сторінка). – November 24, 2014. – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/11/234367.htm> (Дата доступу: 27.02.2016).

13. Psaki J. On the Intended Signing of an Agreement Between the De Facto Leaders in Georgia's South Ossetia Region and the Russian Federation [Электронный ресурс] / J. Psaki / U.S. State Department (офіційна сторінка). – March 17, 2015. – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/03/239383.htm> (Дата доступу: 27.02.2016).

14. Remarks By The Vice President To The Georgian Parliament [Электронный ресурс] / The White House. President Barack Obama (офіційна

сторінка). – July 23, 2009. – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-vice-president-georgian-parliament> (Дата доступу: 27.02.2016).

15. Remarks by Vice President Joe Biden to the Munich Security Conference. Hotel Bayerischer Hof Munich, Germany [Електронний ресурс] / The White House. President Barack Obama (офіційна сторінка). – February 02, 2013. – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/02/remarks-vice-president-joe-biden-munich-security-conference-hotel-bayeri> (Дата доступу: 27.02.2016).

16. Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests / Jim Nichol // Congressional research service report for Congress. – August 13. – 2008. – 36 p.

17. Shaheen and Graham introduce Resolution affirming U.S. support for Georgian sovereignty [Електронний ресурс] / Office of senator Jeanne Shaheen (офіційна сторінка). – July 29, 2011. – Режим доступу: <http://www.shaheen.senate.gov/news/press/release/print.cfm?id=442945c8-7bae-4fc2-a66c-9b2c79011659> (Дата доступу: 27.02.2016).

18. Suspend the Rules And Agree to the Resolution, H. Res. 526 with Amendments [Електронний ресурс] / U.S. House of Representatives (офіційна сторінка). – January 24, 2012. – Режим доступу: <http://docs.house.gov/billsthisweek/20120917/BILLS-112hres526-SUS.pdf> (Дата доступу: 27.02.2016).

OFFICIAL US POSITION ON RECOGNITION OF INDEPENDENCE OF ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA

Abstract. This article deals with the official position of the United States regarding independence recognition of Abkhazia and South Ossetia by the Russian Federation in 2008. The basic documents of the State Department, Presidential Administration and the US Congress, which are published on the official page, are analyzed. The applications and interviews of the President, Secretary of State and

other state officials are considered. It is concluded that Abkhazia and South Ossetia are Georgian regions; the United States does not recognize its independence and calls on the Russian Federation to reverse its recognition of the "de facto states". US will not recognize the results of any parliamentary and presidential elections in these areas and only Georgian authority is considered as legitimate. Agreements that were signed by the Russian Federation and the leaders of Abkhazia and South Ossetia in 2014 and 2015 respectively have no legal force and are only Russian provocative step towards strengthening its influence in the region. Resolutions of Congress accuse Russia of occupation of Abkhazia and South Ossetia and call to withdraw Russian troops from these territories. Since 2014 the situation in eastern Ukraine is compared with the situation in Abkhazia and South Ossetia in some press releases and speeches of the US official representatives.

Key words: *United States, Russia, Abkhazia, South Ossetia, international recognition.*

ОФИЦИАЛЬНАЯ ПОЗИЦИЯ США ОТНОСИТЕЛЬНО ПРИЗНАНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ АБХАЗИИ И ЮЖНОЙ ОСЕТИИ

Аннотация. *В статье рассматривается официальная позиция Соединенных Штатов Америки о признании независимости Абхазии и Южной Осетии в 2008 году Российской Федерацией. Проанализированы основные документы Государственного департамента, Администрации Президента и Конгресса США, опубликованные на официальных страницах. Рассматриваются заявления и интервью президента, государственного секретаря и других официальных лиц государства. Автор пришел к выводу, что Абхазия и Южная Осетия являются грузинскими регионами, США не признает их независимости и призывает Российскую Федерацию отменить свое признание этих «де-факто государств». США не признают легитимными результаты никаких парламентских и президентских выборов*

на данных территориях и законной властью здесь считают только грузинский. Союзнические договоры, которые были подписаны Российской Федерацией с лидерами Абхазии и Южной Осетии в 2014 и 2015 годах соответственно, также не имеют никакой юридической силы и является лишь провокационным шагом со стороны РФ на пути к утверждению своей сферы влияния в регионе. Начиная с 2011 года все более активно в официальных заявлениях руководства американской государства и в резолюциях Конгресса начинают звучать обвинения Российской Федерации в оккупации Абхазии и Южной Осетии и призывы вывести российские войска из данных территорий. Следует отметить, что такое усиление позиции США неоднократно вызывало довольно негативную реакцию руководства РФ и не могло не влиять на двусторонние отношения государств. Начиная с 2014 года в отдельных пресс-релизах и выступлениях официальных представителей США ситуацию на Востоке Украины начинают сравнивать с ситуацией в Абхазии и Южной Осетии.

Ключевые слова: *США, Россия, Абхазия, Южная Осетия, международное признание.*